

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

การจัดและบริหารการศึกษาไทยแต่เดิมใช้รูปแบบของการรวมอำนาจการบริหาร และการตัดสินใจไว้ที่ส่วนกลาง โดยมีการมอบอำนาจการบริหาร และการตัดสินใจบางส่วนไปให้หน่วยราชการที่รับผิดชอบการบริหารการศึกษาในส่วนภูมิภาค และสถานศึกษา แต่แนวปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้มีข้อกำหนดให้กระจายอำนาจการบริหาร และการตัดสินใจให้หน่วยงานระดับปฏิบัติ ซึ่งได้แก่สถานศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษาให้มากที่สุด โดยราชการบริหารส่วนกลางจะทำหน้าที่เพียงการกำหนดนโยบาย การวางแผน การจัดสรรงบประมาณ การกำหนด และประเมินคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาเป็นประการสำคัญ ส่วนการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป จะมีการกระจายอำนาจไปให้สถานศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษา รับผิดชอบดำเนินการเองเป็นสำคัญ โดยรูปแบบของการบริหาร และการจัดการศึกษาตามข้อกำหนดดังกล่าวนี้ จัดเป็นรูปแบบใหม่ของการบริหารจัดการที่เรียกว่า การบริหารจัดการศึกษาในรูปแบบของการใช้สถานศึกษาหรือเขตพื้นที่การศึกษาเป็นฐาน ดังนั้นผู้บริหารทั้งในระดับสถานศึกษา และระดับเขตพื้นที่การศึกษาจำเป็นต้องมีความรู้ และความเข้าใจแนวคิด หลักการ และรูปแบบการบริหารจัดการที่ใช้สถานศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษาเป็นฐาน ลักษณะแนวทาง และเทคนิคการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปในระดับสถานศึกษา และระดับเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งบทบาทของผู้บริหารในการบริหาร และจัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามแนวปฏิรูปการศึกษา (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2545 : 1 - 2)

แนวทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการปฏิรูปการศึกษาปัจจุบันมีหลายประการ ซึ่งในแต่ละประการนั้น มีจุดมุ่งหมายที่จะจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีความสามารถ และมีความสุข มีการจัดโครงสร้างการบริหารการศึกษาเปลี่ยนไปจากเดิม มีการยุบรวมกรมต่าง ๆ ในส่วนกลางเข้าด้วยกัน ทั้งนี้เพื่อจัดความซ้ำซ้อนในการทำงาน และเอื้อให้เกิดการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ระหว่างสถานศึกษาที่สังกัด โดยมุ่งหวังให้มีการกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษาที่เป็นเครื่องมือที่สำคัญที่จะเพิ่มประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการจัดการศึกษา เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ ตามมาตรา 39 ระบุว่า ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษาทั้งด้านการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง ซึ่งหมายความว่าเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา จะมีอำนาจอิสระในการตัดสินใจในแต่ละเรื่อง โดยใช้เวลาน้อยลงด้วย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาจะพึ่งตนเองมากขึ้น โดยเฉพาะสถานศึกษาซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติงานที่มีความสำคัญ มากที่สุดในการจัดการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 ก : 20)

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษา เนื่องจากผู้บริหาร สถานศึกษา คือ บุคคลที่เป็นกลไกสำคัญ ที่จะทำให้การดำเนินงานของสถานศึกษามีประสิทธิภาพ และสามารถพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้บรรลุเป้าหมายได้ ทั้งนี้เพราะผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มี อำนาจ และหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย และตัดสินใจในระดับสถานศึกษาภายใต้ข้อจำกัด และเงื่อนไขของทรัพยากร ได้แก่ คน เงิน วัสดุ และการจัดการเป็นสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ. 2549 : 11) ซึ่งเซอร์จิโอวานนี (Sergiovanni. 1983 : 4 - 13) ได้เสนอแนวคิดว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่จัดการศึกษา จะต้องเป็นผู้ที่มีทักษะการบริหาร เพราะผู้บริหารสถานศึกษา จะสามารถเลือกเน้นความสนใจในสิ่งที่เป็นความสำคัญ และเป็นค่านิยมของโรงเรียนได้ ผู้บริหาร สถานศึกษานับว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องใช้ความรู้ความสามารถในการบริหารงาน โดยรู้จักการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ดังที่ แคทซ์ (Katz. 1995 : 90 - 102) กล่าวถึงทักษะที่จำเป็นของผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จมี 3 ทักษะ คือ 1) ทักษะ ด้านเทคนิควิธี หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถ และความชำนาญในกิจกรรมเฉพาะ กิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวกับวิธี กระบวนการดำเนินการหรือเทคนิคต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งความคล่องแคล่วในการใช้ อวัยวะภายในส่วนต่าง ๆ ของร่างกายด้วย 2) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ หมายถึง ความสามารถ ของผู้บริหารสถานศึกษาในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพในฐานะสมาชิกของกลุ่ม และสร้างความร่วมมือกับกลุ่มในฐานะผู้นำ รวมถึงเข้าใจความต้องการของคนอื่น และกระตุ้น คนอื่นในองค์กรหรือหน่วยงานให้มีส่วนร่วมในการวางแผน การทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมาย และ 3) ทักษะด้านความคิดรวบยอด หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการเข้าใจ หน่วยงานที่สังกัดในทุกลักษณะ และทุกชั้นตอนอย่างละเอียด สามารถมองเห็นความสัมพันธ์ ระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในองค์กรหรือหน่วยงานได้อย่างชัดเจน

การบริหารสถานศึกษาจะบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายได้นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้อง บริหารจัดการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง 1) การบริหารวิชาการ ซึ่งเป็นกระบวนการบริหารงานกิจกรรม ทุกสิ่งทุกอย่างภายในสถานศึกษา การเรียนการสอนของผู้เรียนที่เกี่ยวกับหลักสูตรกระบวนการ เรียนรู้ การวัดผล และประเมินผล สื่อการเรียนการสอน การประกันคุณภาพ การวิจัย เพื่อส่งเสริม การปรับปรุงการเรียนการสอนให้เกิดผลดี และมีประสิทธิภาพ 2) การบริหารงบประมาณ ซึ่งเป็น

การวางแผนการใช้จ่ายเงิน การบริหารการเงิน การจัดทำบัญชี การควบคุมตรวจสอบทางการเงิน และทรัพย์สิน ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถตรวจสอบได้

3) การบริหารงานบุคคล ซึ่งเป็นกระบวนการในการพัฒนาทักษะของบุคลากรนับตั้งแต่การสรรหาบุคคลเข้ามาทำงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน รวมไปถึงการวางแผน การจัดองค์กร การอำนวยการ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการบริหารทั้งในด้านคุณภาพ และปริมาณสูงสุด และ 4) การบริหารทั่วไป ซึ่งเป็นงานที่เกี่ยวกับการจัดระบบการบริหารของสถานศึกษาหรือองค์กร เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด สะดวกในการบริการ พัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

การบริหารสถานศึกษาทั้ง 4 งานของสถานศึกษา ประกอบด้วย การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปนั้น การบริหารวิชาการ นับว่าเป็นหัวใจสำคัญที่สุดของการบริหารสถานศึกษา ถือว่าเป็นงานหลักของสถานศึกษา ส่วนงานอื่น ๆ ได้แก่ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป เป็นงานรองที่ช่วยสนับสนุนให้การดำเนินงานวิชาการมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากงานวิชาการเป็นงานที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการยกระดับคุณภาพการศึกษาของประเทศให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นสถาบันการศึกษาทุกระดับจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการบริหารงานวิชาการเป็นลำดับแรก ทั้งนี้สถาบันการศึกษาจะมีคุณภาพมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ สอดคล้องกับแนวนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารงานวิชาการที่มีต่อการพัฒนานักเรียน และสถานศึกษา โดยจะเห็นได้จากการจัดหลักสูตรฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษา เนื้อหาของหลักสูตร จะเน้นหนักในเรื่องภารกิจในการบริหารงานวิชาการเป็นสำคัญ และในการสอบแข่งขันคัดเลือกบุคคลเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาก็เช่นกัน จะใช้การทดสอบความรู้ความเข้าใจในงานวิชาการเป็นหลักเกณฑ์สำคัญอย่างหนึ่งที่สำคัญงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้ โดยให้ความสำคัญกับการบริหารงานวิชาการเป็นอันดับแรก เพราะการบริหารวิชาการเป็นงานสร้างทักษะด้านภูมิปัญญา ให้เด็กได้มีความรู้ ความสามารถในการแก้ปัญหา มีเหตุผล สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดในการบริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้ความเข้าใจในการบริหารงานวิชาการตามขอบข่าย (ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2546 : 5) นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการ (2551 ก : 32) ได้จำแนกการบริหารวิชาการออกเป็น 17 ด้าน ประกอบด้วย 1) การพัฒนาหรือดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น 2) การวางแผนงานด้านวิชาการ 3) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา 4) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 5) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 6) การวัดผล การประเมินผล และการเทียบโอน

ผลการเรียน 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา 8) การพัฒนา และส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ 9) การนิเทศการศึกษา 10) การแนะแนว 11) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา 12) การส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางวิชาการ 13) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น 14) การส่งเสริม สนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุติธรรม หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา 15) การจัดทำระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา 16) การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา 17) การพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ได้กระจายอำนาจการบริหารงานทั้ง 4 งาน ได้แก่ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปให้สถานศึกษา เพื่อความสะดวกคล่องตัวในการบริหารจัดการ มีโครงการ และนโยบายการศึกษาด้านทักษะการบริหาร และการมีส่วนร่วมซึ่งเกี่ยวข้องกับการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในประเด็นยุทธศาสตร์ของจังหวัดระยอง คือ การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รวมถึงการพัฒนาในด้านต่าง ๆ อันจะส่งผลให้การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษามีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนมากที่สุด และส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน เพื่อให้การดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษาสะดวก คล่องตัว เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และได้รับความช่วยเหลือเพื่อให้สถานศึกษาบรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ได้มากที่สุด (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1. 2555 : 32) สอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2 ที่ได้ให้ความสำคัญกับการบริหารงานทั้ง 4 งาน โดยเฉพาะการบริหารงานวิชาการ ได้มีการจัดทำโครงการพัฒนาเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งสามารถสรุปผลได้ว่านักเรียนมีทักษะการอ่าน การคิด และการวิเคราะห์อยู่ในระดับที่เหมาะสมตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เพราะได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะจากสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2 ในการร่วมกันพัฒนา และดำเนินนโยบายตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2. 2555 : 17)

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการวางแผนพัฒนาทักษะการบริหาร และการบริหารวิชาการให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง
2. เพื่อศึกษาการบริหารวิชาการของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง

ประโยชน์ของการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ จะทำให้ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาใช้เป็นข้อมูลในการวางแผน ปรับปรุง พัฒนาทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา และใช้ประโยชน์ในการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา ตลอดจนนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผน ปรับปรุง พัฒนาการดำเนินงานบริหารวิชาการของสถานศึกษา เพื่อให้เกิดประสิทธิผล บรรลุตามเป้าหมายของมาตรฐานการจัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง ปีการศึกษา 2556 จำนวนทั้งสิ้น 3,250 คน
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง ปีการศึกษา 2556 กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางการประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970 : 607 - 610) และได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีสุ่มแบบแบ่งชั้นอย่างไม่เป็นสัดส่วน (Disproportional Stratified Random Sampling) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 103) โดยใช้ขนาดของสถานศึกษาเป็นชั้นในการแบ่งได้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยทั้งสิ้น จำนวน 341 คน ประกอบด้วยครูผู้สอนในสถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 57 คน ขนาดกลาง จำนวน 170 คน และขนาดใหญ่ จำนวน 114 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรที่ 1 ได้แก่

ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวคิดของแคทซ์ (Katz, 1995 : 90 - 102) 3 ด้าน คือ 1) ทักษะด้านเทคนิควิธี 2) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และ 3) ทักษะด้านความคิดรวบยอด

2. ตัวแปรที่ 2 ได้แก่

การบริหารวิชาการของสถานศึกษา ตามขอบข่ายภารกิจการกระจายอำนาจงานบริหาร วิชาการของกระทรวงศึกษาธิการ (2551 ก : 32) ซึ่งจำแนกออกเป็น 17 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนา หรือดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น 2) การวางแผนงาน ด้านวิชาการ 3) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา 4) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 5) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 6) การวัดผล การประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา 8) การพัฒนา และส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ 9) การนิเทศการศึกษา 10) การแนะแนว 11) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน และมาตรฐาน การศึกษา 12) การส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางวิชาการ 13) การประสานความร่วมมือ ในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น 14) การส่งเสริม สนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวย องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา 15) การจัดทำระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับ งานด้านวิชาการของสถานศึกษา 16) การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา และ 17) การพัฒนาสื่อ และเทคโนโลยีทางการศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ มีนิยามศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยดังต่อไปนี้

1. ความสัมพันธ์ หมายถึง ความเป็นเหตุเป็นผล ความเกี่ยวเนื่องกันระหว่างสิ่งใดสิ่งหนึ่งในที่นี้ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารกับการบริหารงานวิชาการภายในสถานศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งสามารถตรวจสอบความสัมพันธ์ได้โดยใช้ค่าสหสัมพันธ์ทางสถิติ

2. ทักษะการบริหาร หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารงาน ที่แสดงออกถึงการปฏิบัติงานร่วมกับบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง ที่ทำให้เกิดความสำเร็จแก่สถานศึกษา จำแนกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

2.1 ทักษะด้านเทคนิควิธี หมายถึง ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการ และเทคนิค อาศัยความรู้ การวิเคราะห์ และรู้จักใช้เครื่องมือในการปฏิบัติงานให้มี ประสิทธิภาพ ทักษะด้านเทคนิควิธีนี้ เป็นทักษะที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถพัฒนาตนเองได้ พัฒนาทักษะด้านการวางแผน ทักษะด้านกระบวนการกลุ่ม ความสามารถในการบริหารงาน

ติดต่อสื่อความ และทักษะด้านการจัดการในหน้าที่รับผิดชอบที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐานกำหนดไว้ 4 งาน คือ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล
และการบริหารทั่วไป

2.2 ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ หมายถึง ทักษะที่เกี่ยวกับการทำงานกับคน คนเป็น
สิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่สุด ผู้บริหารสถานศึกษาต้องทำงานสัมพันธ์กับบุคลากรหลายประเภท ซึ่งม
ความแตกต่างกันทางด้านขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และค่านิยม บุคคล
ประเภทต่าง ๆ ผู้บังคับบัญชา ศึกษานิเทศก์ ครู พนักงานราชการ คนงาน นักการ ภารโรง นักเรียน
ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสามารถประสาน
สัมพันธ์ให้บุคคลเหล่านี้ทำงานกับผู้บริหาร และบุคคลอื่น ๆ ได้ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องศึกษา
พฤติกรรม และพยายามเข้าใจบุคคลทุกประเภท ทักษะด้านนี้จะศึกษาได้จากประสบการณ์
ในการทำงาน และจากวิชาทางสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวกับจิตวิทยากระบวนการกลุ่ม และสังคมวิทยา
โดยผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องพัฒนาตนเองให้มีทักษะทางด้านนี้ที่สำคัญคือจะต้องรู้จักตนเอง
มีความมั่นใจ และมั่นคงในอารมณ์ จะต้องรู้จักพยายามเข้าใจผู้อื่น มีใจกว้าง และรับฟังความคิดเห็น
ของผู้ร่วมงาน ต้องยึดหลัก รู้จักตน เข้าใจคน เพื่อผลของงาน

2.3 ทักษะด้านความคิดรวบยอด หมายถึง เป็นทักษะความสามารถในการวิเคราะห์งาน
การปฏิบัติงานที่แน่นอน เข้าใจหลักสูตรเกี่ยวกับการศึกษา กล้าเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงการศึกษา
นำมาใช้ได้อย่างเหมาะสมของชาติ ผู้บริหารต้องเคารพความคิดเห็น มีทักษะด้านการบริหาร
สถานศึกษา เห็นความสำคัญส่วนรวมมากกว่าส่วนตน มีความรู้ ความเข้าใจกฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ
ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา การกำหนดนโยบาย
วัตถุประสงค์ ภาระงาน ยุทธศาสตร์ ที่จะนำสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายได้ ทั้งในด้านการจัดการเรียน
การสอน การนิเทศติดตาม การวัดผล และการประเมินผล ด้านการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม
มีการประยุกต์ทฤษฎีการบริหารมาใช้ในสถานศึกษาได้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา
นำความรู้ และประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษามาประยุกต์ใช้ในการบริหาร การวางแผน และนำมา
ประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน การวินิจฉัยผลกระทบต่อหน่วยงาน เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงระบบ
การบริหารในสถานศึกษา การนำนโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ
มาปรับให้สอดคล้องกับนโยบายของสถานศึกษา

3. การบริหารวิชาการ หมายถึง กระบวนการในการดำเนินการบริหารกิจกรรมทุกชนิด
ภายในสถานศึกษา ให้แก่นักเรียน และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้เป็นคนเก่ง คนดี มีความรู้
ความสามารถ และให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ
ในขอบข่าย 17 ด้าน ดังนี้

3.1 การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรขึ้นจากสภาพปัญหา และความต้องการของผู้เรียน หลักสูตรท้องถิ่นสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ และสังคมของท้องถิ่น การเรียนรู้จากภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น ผู้เรียนแสวงหาคำความรู้ที่ตอบสนองกับวิถีชีวิตของตนเอง ผู้เรียนจะเรียนรู้ตามสภาพจริงของตนเอง สามารถนำความรู้ไปใช้การพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชนได้

3.2 การวางแผนงานด้านวิชาการ หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการรวบรวม และจัดระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานวิชาการ การทำแผนงานวิชาการ การวางแผนงานวิชาการ ในสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน การประกันคุณภาพภายใน และมาตรฐาน การศึกษาการพัฒนา ใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การพัฒนา และส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษาและการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งด้านวิชาการ

3.3 การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา หมายถึง การจัดรูปแบบหรือ กระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีที่หลากหลาย เหมาะสมกับผู้เรียน จัดทำแผนการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ การเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้สื่อการเรียนการสอน และ แหล่งการเรียนรู้ พัฒนาห้องสมุด ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ รวมถึงส่งเสริมการวิจัย และพัฒนาการเรียนการสอน

3.4 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการในการวิเคราะห์เอกสาร หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา วิเคราะห์ สภาพแวดล้อม และประเมินสภาพแวดล้อม จัดทำโครงสร้างหลักสูตร และสาระต่าง ๆ การนำหลักสูตร ไปใช้ในการเรียนการสอน และการบริหารหลักสูตร ติดตาม ประเมินผล และปรับปรุงหลักสูตร สถานศึกษา และรายงานผลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบ

3.5 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการเรียนรู้ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระกิจกรรม ความสนใจความถนัดของผู้เรียน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ตลอดจนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือเครือข่ายผู้ปกครองชุมชน และท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน

3.6 การวัดผล การประเมินผล และการเทียบโอนผลการศึกษา หมายถึง การกำหนด ระเบียบแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผล และประเมินผลของสถานศึกษา ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผน การวัดผลประเมินผล ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผลประเมินผลแต่ละรายวิชา ดำเนินการวัดผล ประเมินผลการเรียนการสอน จัดให้มีการเทียบโอนความรู้ ทักษะ และประสบการณ์

3.7 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา หมายถึง การศึกษา วิเคราะห์ วิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ และประสานความร่วมมือในการศึกษา ตลอดจนการเผยแพร่ ผลงานการวิจัย หรือการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน และงานวิชาการกับสถานศึกษา บุคคล ครอบครัวย องค์กร หน่วยงาน และสถานศึกษาอื่น

3.8 การพัฒนา และส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ หมายถึง การสำรวจแหล่งเรียนรู้ ทั้งใน และนอกชุมชนเพื่อทำการพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้ และการประสานความร่วมมือกับสถานศึกษา องค์กร ครอบครัวย และบุคคลในชุมชน เพื่อพัฒนา และใช้ร่วมกัน ตลอดทั้งการจัดการเรียน การสอนโดยใช้ภูมิปัญญาของท้องถิ่น

3.9 การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการในการให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน ส่งเสริมให้คำแนะนำ ปรับปรุง พัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษา ในด้านกระบวนการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพ โดยสร้างความตระหนักให้แก่ครู และผู้เกี่ยวข้องให้เข้าใจกระบวนการนิเทศภายใน เพื่อปรับปรุง และพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ

3.10 การแนะแนว หมายถึง การจัดระบบ และการดำเนินการแนะแนวทางวิชาการ และอาชีพ โดยเชื่อมโยงกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจากความร่วมมือของทุกคนที่มี ส่วนเกี่ยวข้อง และการติดตาม ประเมินผลการแนะแนวกับสถานศึกษาหรือเครือข่ายการแนะแนว กับสถานศึกษาอื่นภายในเขตพื้นที่การศึกษา

3.11 การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน และมาตรฐานการศึกษา หมายถึง การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาชาติ การ จัดระบบบริหาร และสารสนเทศ จัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษา และดำเนินการตามแผนพัฒนา คุณภาพสถานศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพการศึกษา ตลอดจนการตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพ การศึกษา รวมถึงการประเมินคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา และการจัดทำรายงานคุณภาพ การศึกษาประจำปี (SAR) และสรุปรายงานประจำปี

3.12 การส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางวิชาการ หมายถึง กระบวนการสำรวจ ความต้องการของการสนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน โดยการให้ความรู้ เสริมสร้างความคิด และ เทคนิค ตลอดจนทักษะทางวิชาการ เพื่อพัฒนาทักษะทางวิชาชีพ และคุณภาพของชีวิตประชาชน ในชุมชน ท้องถิ่น โดยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวิชาการของสถานศึกษา มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างบุคคล ครอบครัวย ชุมชน และท้องถิ่นอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง

3.13 การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น หมายถึง การช่วยเหลือในการพัฒนางานวิชาการระหว่างสถานศึกษา และองค์กรอื่นตลอดจนระดม

ทรัพยากรเพื่อการศึกษา รวมทั้งวิทยากรภายนอก และภูมิปัญญาท้องถิ่น และให้บริการด้านวิชาการที่สามารถเชื่อมโยงหรือแลกเปลี่ยนแหล่งข้อมูลข่าวสารกับแหล่งวิชาการในท้องถิ่นอื่น ๆ ตลอดจนจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน เพื่อส่งเสริม และพัฒนางานวิชาการให้ตรงตามจุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนการสอน

3.14 การส่งเสริม สนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุติธรรม องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา หมายถึง การสร้างความรู้ความเข้าใจ ร่วมกับชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ ในจัดการศึกษา และใช้ทรัพยากรร่วมกันให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน โดยส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้ชุมชนได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการตามความเหมาะสม และส่งเสริมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ

3.15 การจัดทำระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา หมายถึง การส่งเสริม และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ จัดทำระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา ตรวจสอบร่างระเบียบ และแนวปฏิบัติ นำไปสู่การปฏิบัติ ตรวจสอบ และประเมินผลการใช้ระเบียบ และแนวปฏิบัติ

3.16 การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา หมายถึง การศึกษา วิเคราะห์ หาหนังสือเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดการเรียนการสอน การแต่งตั้งคณะกรรมการหาหนังสือเรียน และเอกสารอื่น ๆ เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน ตรวจสอบพิจารณาคุณภาพของหนังสือเรียน

3.17 การพัฒนาสื่อ และเทคโนโลยีทางการศึกษา หมายถึง การศึกษา วิเคราะห์ การใช้สื่อ และเทคโนโลยี เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน มีการส่งเสริมให้ครูผู้สอนผลิตสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

4. สถานศึกษา หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของ เขต 1 และสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของ เขต 2

5. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคลากรวิชาชีพทางการศึกษาที่ทำหน้าที่ในการบริหารสถานศึกษา ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของ เขต 1 และสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของ เขต 2

6. ครูผู้สอน หมายถึง ครูประจำการที่ทำหน้าที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของ เขต 1 และสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของ เขต 2

7. ประสิทธิภาพการทำงาน หมายถึง ระยะเวลาในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนที่รับผิดชอบงานในสถานศึกษานั้น ๆ โดยใช้ค่าเฉลี่ยของระยะเวลาในการปฏิบัติงานของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด เป็นเกณฑ์จำแนก จำแนกเป็น 2 ระดับ ดังนี้

7.1 ประสิทธิภาพการมาก หมายถึง ระยะเวลาในการทำงานเท่ากับหรือมากกว่าค่าเฉลี่ยของระยะเวลาในการปฏิบัติงานของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

7.2 ประสิทธิภาพการน้อย หมายถึง ระยะเวลาในการทำงานเท่ากับหรือน้อยกว่าค่าเฉลี่ยของระยะเวลาในการปฏิบัติงานของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

8. ขนาดของสถานศึกษา หมายถึง การกำหนดขนาดของสถานศึกษาตามจำนวนนักเรียน ซึ่งแบ่งตามเกณฑ์การดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งออกเป็น 3 ขนาด ดังนี้

8.1 ขนาดเล็ก หมายถึง จำนวนนักเรียน 1 - 120 คน

8.2 ขนาดกลาง หมายถึง จำนวนนักเรียน 121 - 300 คน

8.3 ขนาดใหญ่ หมายถึง จำนวนนักเรียนตั้งแต่ 301 คนขึ้นไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยเกี่ยวกับทักษะการบริหารตามแนวคิดของแคทซ์ (Katz, 1995 : 90 - 102) และการบริหารวิชาการตามขอบข่ายภารกิจการกระจายอำนาจงานบริหารวิชาการของกระทรวงศึกษาธิการ (2551 ก : 32) ดังภาพประกอบ 1

ตัวแปรที่ 2

ตัวแปรที่ 1

ทักษะการบริหารของผู้บริหาร
สถานศึกษา ใน 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านเทคนิควิธี
2. ด้านมนุษยสัมพันธ์
3. ด้านความคิดรวบยอด

การบริหารวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของใน 17 ด้าน ดังนี้

1. การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้
ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น
2. การวางแผนงานด้านวิชาการ
3. การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา
4. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
5. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
6. การวัดผล การประเมินผล และการเทียบโอน
ผลการเรียน
7. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
ในสถานศึกษา
8. การพัฒนา และส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้
9. การนิเทศการศึกษา
10. การแนะแนว
11. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน และ
มาตรฐานการศึกษา
12. การส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางวิชาการ
13. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการ
กับสถานศึกษาอื่น
14. การส่งเสริม สนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล
ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัด
การศึกษา
15. การจัดทำระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับ
งานด้านวิชาการของสถานศึกษา
16. การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้
ในสถานศึกษา
17. การพัฒนาสื่อ และเทคโนโลยีทางการศึกษา

สมมติฐานในการวิจัย

ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการบริหารวิชาการ
ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี